

DOI 10.31909/26168820.2018-(38)-7

УДК 811.161.2'282

ВЕСІЛЬНА ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКОЇ ПІВДЕННОБЕССАРАБСЬКОЇ ГОВІРКИ

М. Делюсто

*кандидат філологічних наук, доцент,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

Новожитні українські південнобессарабські говірки становлять надзвичайний інтерес для лінгвістики, адже функціонують понад двісті років у ситуації міжмовної та міждіалектної взаємодії, а тому є цінним джерелом спостереження динаміки діалектів, мовної інтерференції, закономірностей збереження архаїки та появи інновацій. Автор статті на підставі свідчень діалектних текстів та матеріалів, зібраних за питальником до «Атласу українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю», описує весільну лексику однієї з українських діалектних мікросистем регіону з метою уточнення її генези та місця у класифікації українських говірок ареалу.

Ключові слова: *українська говірка, весільний обряд, номінація, діалектний текст, Південна Бессарабія.*

Обрядова лексика південнобессарабських говірок неодноразово привертала увагу дослідників (В. О. Колесник, С. І. Георгієва, Н. М. Гончар, Л. Ф. Баранник, О. А. Дакі, Г. А. Черезова, І. Б. Циганок та ін.), адже у цій найдавнішій тематичній групі яскраво відбиваються інтегральні та диференційні елементи різних мовних систем (українських, болгарських, російських, румунських, тюркських), що упродовж двох століть активно взаємодіють на цій території, відтворюються вектори і напрями інтерференційних процесів, мовна динаміка.

Відзначимо, що українські говірки полімовної Південної Бессарабії, досліджені А. М. Муқан, В. П. Дроздовським, Т. П. Заворотною, П. Ю. Гриценком, А. О. Колесниковим, О. О. Мірошниченко, О. А. Дакі та ін., і сьогодні залишаються надзвичайно цікавим та цінним об'єктом спостережень для лінгвістів. Будучи новожитніми, функціонуючи у складній мовній ситуації, вони демонструють поєднання двох різноспрямованих процесів: збереження материнських рис і набуття нових в умовах міждіалектної і міжмовної взаємодії [1, с. 30].

У статті характеризуємо лексику українського весільного обряду одного з найбільших сіл Південної Бессарабії, де компактно проживають українці – Шевченкове Кілійського району Одеської обл.¹ Сучасні дослідники вважають цю говірку типовою українською південнобессарабською, відповідно до класифікації А. О. Колесникова [2; 3], вона належить до доміантних в ареалі мішаних говірок з полідіалектною основою. На думку А. М. Муқан, в ній переважають риси південно-східного наріччя української мови [4]. Власні багаторічні спостереження над цією діалектною мікросистемою [5] та над іншими українськими говірками ареалу переконують не лише в її гетерогенній основі, але й в окремішності, специфічності на тлі інших говірок, що виявляється не лише на мовному, а й на культурному рівнях.

Це підтверджують й оцінки мешканців сусідніх сіл, які, характеризуючи місцевих жителів, вживають, окрім закономірних номінацій (*шевченковск'ї, карагмец'к'ї* > від старої тюркської назви села *Карамакмет, Карагмет* 'чорний махмет'), й особливі. Так, у

©М. Делюсто, 2018

¹ Національний склад населення відносно однорідний як для Південної Бессарабії, з суттєвим домінуванням українців. За інформацією виконкому Шевченківської сільради 2012 р., українці становлять 93,5% населення, росіяни – 4,5%, молдовани – 1%, болгары – 0,5%, інші національності – 0,2%. Мовний – ще більш однорідний – український.

селі Трудове по відношенню до осіб жіночої статі зафіксували словосполучення *шевченковс'ка Гапка*, походження якого пов'язують з довгими багатими спідницями, про що свідчать і самі мовляни (*по дв'їнац'ат' н'ілок² сп'їдниц'а одна була // на дв'їнац'ат' н'ілок! // і ми_ж у т'їх сп'їдниц'ах ходили*), та пихатістю сусідів, а також поширеністю специфічних імен, зокрема жіночого імені Гапка (Гафія). У розташованому поблизу місті Кілія у цій функції спостережено й лексему *брус*, значення якої в «Етимологічному словнику української мови» подано як 'грубіян, нахаба', 'незграбний, неотесаний' про людину [8, 268]. Нами зафіксовано такі самооцінки: *украї́нці́ і ми // а то хахли ми були! / а те́пер украї́нці́ і / от // та / це / та_й і тато наш бу́в хахол і мама то́же //*.

Мета статті – описати лексику весільного обряду досліджуваної говірки на підставі свідчень діалектних текстів (транскрибованих аналогів фонозаписів діалектоносіїв) та відповідей на спеціально укладену програму до «Атласу українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю» [3].

Зауважимо, що подібно до інших українських сіл, весільний обряд тут характеризує тричленна структура: передвесільний етап, власне весільний і післявесільний. Перший починався *сватанням*, проте на відміну від українських сіл інших регіонів України, де на цьому етапі обмежуються *перев'язуванням* старостів *рушниками*, в с. Шевченкове ця процедура передбачає й *сватання* саме по собі – близьке знайомство батьків нареченого та нареченої (пор. *запити, договір, заручини, оглядини*), які незабаром стануть *сватами*: *значит'і ран'ше бу́в та́кий о́бичай // ішоу́ от'еу́ / от'еу́ жен'їха ішоу́ до н'ев'ести із о́мц'ами до́говар'увалис' на шч'от'свад'би // на шч'от'їа'к'і там'будут' / їа'к_би ска́зат' / шо при́готовл'ат' / ну по т'їй'мод'і // по́том'чере"з в'ре́мїа на́знач'али у́же сватав'ство // і: ходили сва́ти у́же вто́рично / і у́же у́мест'е // і сва́ти соб'їралис' / ше'ко́й_їа'к'і во́пр'оси ре́шали на шч'от'свад'би // по́том на їа'ку_то не"д'їл'у на́знач'алас'свад'ба//*. Про день, коли можна *засилати старостів*, з батьками дівчини попередньо домовлявся батько хлопця. Однак відомо, що це не могли бути понеділок і субота. Старостами обирали родичів жениха, зазвичай батька, дядька, старшого брата, двоюрідних братів. Свататись вони приходили з графином вина та хлібом з сіллю: *при́ходит' бат'ко жен'їха іс'хл'їбом іс'сол'їю // ози́вайут' н'ев'есту // з грах'финчиком при́ходит' жен'їха_ж бат'ко*.

Для *перев'язування* старостів дівчина заздалегідь самостійно вишивала *рушники*, а також *хустку*, якою *перев'язувала* жениху праву руку вище ліктя. Після *перев'яз'ки* усі учасники події сідали за стіл та вечеряли, домовлялися про час *сватання*, а домовившись, пили *мого́рич* і розходилися по домівках, жениха додому в *рушниках* проводжали старости. Цей етап *сватання* діалектоносії називають *ходіння за рушниками*: *при́ходит' бат'ко іс' / ну іс'старост'ами // і старост'и / ну при́ход'ат' старост'и і бат'ко з ним при́ходит' // і сватат' н'ев'есту // і н'ев'еста значит' // же"н'їх по / по́зад'ї же"н'їх при́б'їгає // бо / а'бо і н'ет' / і же"н'їх із'ними при́ходит' // вс'ї при́ход'ат' учоти'р'ох і з // бат'ко закли́кає в'хату // і во́ни с'їда́ють за с'т'їл так // же"н'їх і́де з н'ев'естойу / а старост'и си́д'ат' / ну то́д'ї вже во́ни с'т'їко си́д'ат' / а вже то́д'ї н'ев'еста'перед'ранком їїх попере"в'їазу́є руш'никами і во́ни йду́т' до́дому // сп'їва́ють // їа'кос'інт'е"р'есну'н'їсн'у сп'ївали / шо во́ни йду́т' їїх те / значиц'а їїх // ну_їа'к' / пере"в'їа́зали їїх // ну во́ни вже так'ї рад'ї // пере"в'їа́зали / погу́л'али / на́пилис'а йду́т' до́дому / казати бат'ку ї'ма́те"р'ї шо вже н'ев'есту пос'ватали //*. Варто відзначити, що обрядодія *ходіння за рушниками* поширена саме серед українців Південної Бессарабії [7, с. 627].

Власне *сватання* відбувалося за тиждень-два після *перев'язування* старостів. У певний час після обіду *жених* запрошував батьків нареченої та її хрещених батьків до себе, де на них вже чекали його хрещені батьки та близькі родичі. За спільним столом

²Пілка – відріз для шиття одягу на всю його ширину [6, т. 6, с. 534]. Для українок Бессарабії відзначено зазвичай 3–7 пілки на спідницю [7, с. 623].

домовлялися про організацію весілля, придане, подарунки: *а тод'ї свад'бу договар'уйуц':а / коли буде свад'ба // приход'ат' т'ї бат'ки й'т' бат'ки // мм / с'т'іл' готовл'ат' // сватан'а вже / свати це вже / мм / могорич' вип'ют' і договар'уйуц':а коли буде свад'ба //*

Після випивання могоричу батьки цілуються, а жених проводить батьків нареченої додому, а її саму на музики: *же'н'їх бер'е н'є'в'єсту і о'д'ївайец':а / серед'тижн'а тако'ї як не'д'їл'а ше до свад'би // о'д'ївайец':а з н'є'в'єстойу іде / ну туди на вугол / на гул'н'у чи // до клуба чи на гул'н'у було / ран'че // іде це / і во'ни / во'на / ходит' там / тан'ц'уйе з жен'їхом //*

Залежно від необхідної підготовки, весілля призначалося упродовж декількох тижнів або навіть місяця після сватання. Воно починалося з випікання короваю та шишок – булочок, які отримали таку назву через те, що їхня верхня частина подібна до зрізаного верху шишки [9, 10; 6, т. 11, 466]. У будинках молодих їх пекли жінки-родичі та сусідки – коровайниці: *ран'че було так / шо свад'бу робили // заход'їмос'а в че'т'верх / не'к'ти шиш'ки //; шиш'ки пекли // і це н'є'в'єста іде / шіс'т' / д'євоч'ек / друж'ки / приглас'он'ї / шиш'ки у руках не'с'ут' д'ї'чата // і позад'ї сп'ївайут' ідут' вєс'їл'нойі // н'є'в'єста поперед'ї / ко'го вєтр'ївайє вс'їх ц'їлує по сил'ї і так'їх і вз'росл'їх і вс'їх вс'їх у р'ад // а тод'ї вже в'єчер'ї приглас'айє на свад'бу // шиш'ку да'їє / роц'тв'єн'їкам //*

Діалектоносії свідчать, що на випікання шишок обов'язково запрошувалися хрещені батьки, тітки та сестри, а починала замішувати тісто тільки щаслива у подружньому житті жінка [9, 10], а в будинку молодого пекли також борону і праник [9, 10], які дарували батькам нареченої, та весільний калач, який дарували батькам жениха. Лексема борона засвідчена і в східнословобожанських говірках [10]. В інших українських південнобессарабських говірках на позначення весільного хліба зафіксовано також номени лежень 'великий продовгуватий хліб з різноманітними прикрасами, який лежав перед молодими на весіллі' (напр., у селі Трудове Кілійського р-ну), дивень 'дівчачий коровай' (напр., у селі Пшеничне Саратського р-ну).

Перший день весілля – головиц'а – субота. Назву пов'язують з лексемою голова, що уособлює початок: *бу'ла головиц'а називалас'а // іс' суботи н'є'в'єста ходила уд'їта / приглас'ала у'с'їх із друж'ками на свад'бу до себе // а же'н'їх сол'ї од'ї:ел'но ходи'ю //*. Вранці у цей день наречена готує придане – пілки, занавіски, одяг, рушники, більшість з яких вона сама вишивала – яке складає в скрин'у.

Зауважимо, що в українських говірках ареалу із значеннєвим компонентом 'придане' зафіксовано і збережено варіанти дзестри (дзейстри, дестри, зестри), дзестра (зестра), придане, придан':а [11, НМ, 174; 3, к. 88, узаг. к. 7]. Уперше номінації дзестра, дзестри відбиває «Словник діалектизмів українських говірок Одеської області» А. А. Москаленка [12, с. 30] зі значенням 'посаг, віно, все майно, крім худоби і грошей'. У словнику В. П. Дроздовського [13] знаходимо: зестри, т. мн., 'посаг, віно'. ТС, дзестри / на другий ден' н'є'в'єста почи'нає приби'рати хату свої'їми зестрами // (НР). Збереження й активність цієї лексеми у сучасному мовленні представників українських південнобессарабських говірок підтверджує «Словник українських говірок Одещини» О. І. Бондаря [14, с. 68], де розширено кількість пунктів регіону з цим словом, зокрема: подано дзестри, дестри (у нас була ро'с'їя / та'да були дестри / налавники – м. Татарбунари; направ'їла дзестр'їв' / шо у скрин'у одну не ум'їш'чайиц'а – м. Татарбунари; с. Кочкувате, Татарбунарський р-н). Уважаємо, що форми на дз з'явилися внаслідок властивого говіркам регіону більшого, ніж у літературній мові, навантаження фонемою дз, яка може тут виступати й у позиції з (дзестри, дзє'їр) [4].

Досліджуючи українські говірки ареалу, А. О. Колесников відзначив особливості граматичної поведінки субстантивів цієї семантики. Зокрема, вказавши на їхню лакунарність форм числа, як у бік однинності (придане, придан':а, дзестра), так і в бік множинності (дзестри, зеч'ї, зестри, дзейстри), та неоднаковий характер варіативності подібних номінацій серед говірок, напр.: придане, дзестри (Благодатне, Скриванівка

Тарутинський р-н, Трапівка Татарбунарський р-н); *п'ридане* (Олександрівка, Малоярославець Другий Тарутинський р-н, Мирнопілля Арцизький р-н, Широке, Семенівка, Випасне, Софіївка Білгород-Дністровський р-н, Каланчак, Матроска Ізмаїльський р-н); *Дзестри* (Височанське Тарутинський р-н, Нова Царичанка Білгород-Дністровський р-н, Трудове Кілійський р-н, Кам'янське Арцизький р-н); *п'ридане* і *Дзестра* (Петрівка, Старокозаче, Удобне Білгород-Дністровський р-н); *п'ридане*, *Дзестра* і *Дзестри* (Чистоводне, Володимирівка Білгород-Дністровський р-н); *п'ридане*, *Дзестри* і *зеч'і* (Миколаївка Білгород-Дністровський р-н); *п'ридане*, *Дзестри* і *зестри* (Стара Царичанка Білгород-Дністровський р-н, Лиман Татарбунарський р-н); *п'ридане* і *зестри* (Вільне Білгород-Дністровський р-н, Приморське Татарбунарський р-н, Єлизаветівка Тарутинський р-н); *п'ридане* і *зестри* 'лах'м'іт':а' (Приморське Білгород-Дністровський р-н); *п'ридане* і *Дзейстри* (Новоукраїнка Тарутинський р-н); *п'ридан':а* і *Дзейстри* (Петрівка Тарутинський р-н); *п'ридан':а* і *Дзестри* (Ганнівка Тарутинський р-н) [2, с. 267].

По обіді до нареченої приходять шість *дружок*, які будуть надалі супроводжувати її на усіх етапах весілля, зокрема співати пісень. Останнє спостережено не в усіх українських говірках ареалу. Так, діалектоносії села Нерушай Татарбунарського р-ну відзначають відсутність цього компонента на весільному дійстві. Старша дружка сидить поряд з нареченою, вона або посаженна мати – *на'нашка* – тримає вінець над її головою під час вінчання у церкві. Перед тим, як одягти молоду, мати символічно мие їй волосся, а молодший брат розчісує його.

Після того наречена, яку благословляє мати, разом зі своїми друзками йде селом запрошувати гостей на весілля: *ходили по се'лу // н'е'в'еста ходила / ну л'удей к'ликала н'е'в'еста // друж'ки сп'івали / кра'с'іво / дуже весело було і кра'с'іво було // як'ран'че було //*. Спочатку вона запрошує хрещених батьків та родичів, а потім й усіх інших: *у суботу вона ходит' по се'лу к'личе л'удей зна'комих своїйх // хто зна'комий // к'личе / д'ітей ц'ілує // д'іти б'іжат' у'с'і / замурзан'і йак'і // а вона_ж ц'ілує їх у'с'іх чисто / бо вони_ж хочут' шоб молода поц'ілувала // в_р'ад ст'анут' / молода ц'ілує //*. Якщо хтось з батьків на момент весілля помер, то молода обов'язково ходила на кладовище: *н'е'в'еста ходила на к'ладовищ'е / кругом // як не'має бат'ка / вона ходила на к'ладовищ'е // к'лониц':а бат'ков'і це //; у суботу // да / да / перед с'ва'бою / перед с'ва'бою сч'ас'ход'ат' // в нас і'с'час як не'має бат'ка й матер'і // ход'ат' у'клон'ац':а перед гр'обом //*.

Обов'язково молоду благословляють і батьки нареченого: *до же'н'іха при'ходила к'лониц':а // ну / бат'кам //*. Після запрошення жінка повертається додому, де її зустрічають з іконою, хлібом і сіллю її батьки, сестри, брати.

Після цього наречена з друзками *вийут' гіл'це*³. Наречена сідає на кожух на кути по діагоналі напроти пічки, поряд з нею друзки, на стіл кладуть *гіл'це*, прикрашають його квітами, стрічками, цукерками: *цв'іточки в'іяжут' і ч'іпл'айут' / і ч'іпл'айут' // із йолки / із л'азн'іх // як'ос'ін'ю ростут' / поли'нки в'с'ак'і // ота'к'і ма'нен'к'і т'учечки з'іазу'ют' і при'язу'ют' до того / до т'іх і'л'очок // а з'верху / із са'мого / к'алину і л'жита л'нучочок при'язу'ют' // то то'д'і і'зламу'ют' жен'іхов'і й н'е'в'ес'т'і да'ру'ют' // шоб л'жили і чер'вона к'алина //*.

Прикрасивши *гіл'це*, усі сідають вечеряти та чекати жениха з *боярами* – хлопцями, родичами і близькими друзями жениха. Їх теж шість, один з них старший, він, або *поса'жон':ий бат'ко* – *на'нашко*, *на'нашул* (ми *це_ж ос' // це_ос'* коли *же'нівс'а нанащ'ла* були *Й'ґинин / Й'ван* // із *ж'інкою* // *були!* / *були!* / *хто хот'іу* //) – тримає вінець над молодим у церкві, а за столом сидить напроти старшої друзки. Жениха супроводжують і молоді дівчата з *рідні*, *св'ітилки*, які виготовляють з барвінку світильники, в які вставляють запалені свічки, та теж співають на весіллі [9, с. 26]. Жених разом зі своїми боярами також ходить по селу і запрошує гостей на весілля. У його

³ Гільце – велика кругла гілка з вишні, яка символізує багатий рід [9, 23]; обрядове дерево українського весілля, яке прикрашають квітами, ягодами, колосками, стоїть на столі упродовж всього весілля [6, т. 2, 70].

будинку також в'ють гільце, після чого, залишивши його вдома, разом з боярами та світилками, свашками під музику він йде викупляти гільце нареченої: *посл'е вечер'і вже вс'о // молодий с_своїїми молодими хлопц'ами / з боярами / з бубном / з армошкою / ідут' із дому до н'ев'ести // і вс'і чуж'і / тан'ц'уйут' хлопц'і д'іу'чата вдвор'і // гул'айут' / а у д'іу'чат букети при'чепл'ен'і / і платочки носов'і або л'енти // а тод'і жен'іха хлопц'і должн'і викупит' // п'ят'_ш'іс'т' хлопц'іу і ш'іс'т' д'іу'чат // і оце у тар'ілочк'і совайут' та совайут' грош'і хлопц'і д'іу'чатам / о // а д'іу'чата не хот'ат' брат' / д'іу'чата требу'ют' ба'гац'ко грошей // а хлопц'і шут'ку'ют' / або йак'іс' негодн'і грош'і покладут' / а то коп'ійок кинут' у тар'ілку // а д'іу'чата н'е: // покуда воли сказали там дес'ат' / п'ят'нац'ат' / аж покуда не кине так йак'іс'ала друж'ка // тод'і вже воли оч:іпл'айе св'ій букет і йолму чіпл'айе //*

Букет нареченої женихові продає її менша сестра або племінниця. Після цього усі вечеряють, веселяться, танцюють у дворі, а тоді йдуть додому: *і тод'і роход'ац'а / молод'і // д'іу'чата йдут' іс ковал'ерами іс цими боярами додому // хто додому / хто куд'а // а молода / іс же"н'іхом оста'йец'а //*. На цьому передвесільний етап завершується.

Саме весілля відбувається у неділю. Вранці до нареченої приходять дружки, жінка, яка допомагає вбратися, і молодий. Після цього молоді зі своїми старостами, дружками, боярами, світилками йдуть до церкви на вінчання. Потім усі обідають у жениха: *а тод'і вже рано йдут' у церкву // в'ін'чайуц'а і йде вже св'айд'ба до молодого / об'ідат' туд'а // музики гра'ют' / перев'язу'ют' // е / старшу друж'ку / старшого боярина // і так в'їажут' і тоже йдут' // ідут' воли в молодого пооб'ідали там йак' //*

Дорогою діти переливають їм з чашок дорогу на щастя, за що жених дарує їм гроші та солодощі. Біля будинку молодої дружини відбувається перекидання правою ногою відра з водою обома молодими: *дороги перел'ива'ют' д'іти іс круж'ечками / а н'і то / в'ідро // покладут' / а воли оба молод'і ногами перекинули воду / а тод'і ногами і назад в'ідро // чи гостин'ца чи руб'йак'ий кидайут' у в'ідро //*

Погостювавши в молодого, весільна процесія рушає до молодої у такому порядку: молоді, старший боярин з гил'цем молодого, дружки та бояри. Мати жениха посипає молодих грошима, зерном, цукерками і горіхами. Дорогою знову відбувається переливання водою, а коло будинку перекидання відра з водою. У молодої мати кличе її з подружками до хати, натомість жених з боярами залишається у дворі. Через деякий час заходять старости молодого і починають бесідувати зі старостами молодої. Коли старости домовились, їх кличуть до столу. Попередньо старша дружка під столом поливає їм руки водою, а молода подає рушники. Витерши руки, вони перев'язують один одного через плече, дякують молодій та вертаються до молодого: *молада / іде поперед'і // додому вже з друж'ками // бере друж'ок іде поперед'і / буде там с'ідат' за с'т'іл / дожи'дат' // а молодий вже сам іде / без неї // несут' те гил'це // йдут' за ним св'ітелки / свашки / старости // попере'язуван'і // ідут' за неї / за ним // при'ход'ат' до / туд'и до молодої // молада вже в хат'і сидит' / жде з друж'ками // молодого вже ведут' у хату // а воли сто'ят' коло порога шоб // йїї ведут' в хату / прос'ац'а шоб і йїх пов'їазали // а ц'і сп'івайут' // а у колмор'і шолок / та там рушник іу'сорок // в'їаж'ит' / ц'і сп'івайут' свашки_вже // тод'і йдут' у хату / перед закли'ка'ют' ... пов'їажут' іше раз старост'іу' / свашок там // в хат'і вже с'іда'ют' за с'т'іл / вгол'ш'айут' йїх // а тод'і вже в'їход'ат' надв'ір / гул'айут' у'с'і вже // вс'і у'мест'е вже // друж'ки і бояри гул'айут' // до п'яти часо'у //*

Після цього відбувається вручення подарунків батькам молодої. Батькові дарують борону та шапку або сорочку, а матері н'раник і обов'язково чоботи, під час цього їх пригощають вином або горілкою. Вважають, що борона і н'раник символізують знаряддя праці [9, с. 43].

Отримавши подарунки, батьки запрошують гостей в хату, усі обідають, а після танцюють і гуляють до п'ятої ранку, після чого відбувається покривання молодих –

посвячення їх у сімейне життя. Дві свашки (одна – молодого, а інша – молоді) беруть хустку, розстилають її та покривають молодих таким чином, щоб закрити їх обличчя від гостей. Після свашки трічі цілуються, а потім накидають хустку на плечі молоді: *а тод'ї вже в п'ят' ч'асоу заход'ат' у хату // у'же і друж'ки / ц'ї / чи молод'ий / бо'їари // заход'ат' у хату молоду берут' покривайут' // вилаз'ат' дві ж'інки і плат'ками ма'хайут' / покривайут' й'її // тод'ї платок накидають' на шийу на нейі // а во'на сидит' н'єв'єста вже вс'а // в'є інок / у вс'ому вже сидит' //*

Після цієї процедури старший боярин ділить *весільний коровай*, на стіл кладуть *гіл'це* молодого, з нього зривають квіти та починають дарувати подарунки: *а тод'ї вже кончиц':а о'це все // да'руйут' л'уд'ам / подарки це // там 'тому руш'ник / 'тому платок / 'тому рубашку // ну, 'шо та'ко / та'ко обичай бу'є // да'йут' / угош':айут' й'їх //*

У говірці спостережено й процедуру *друж'чини* – прощання молодіжної громади зі своєю подругою. Під час цієї обрядодії старша дружка пригосає старшого боярина гостинцями, він за це дає їй гроші, а вона у відповідь перев'язує хусткою йому праву руку вище ліктя, п'є з ним *могорич* і пригосає всіх присутніх. Завершувались *друж'чини* сумною прощальною піснею [9, с. 43], потім відбувався *викуп подушок* у сестри, племінниці або хрещениці нареченої: *ну тод'ї 'ран'ше шо // т'їки сун'дук бу'є / подуш'ки // а подуш'ки ше_ї так не да'вали // ста'йут' / н'єв'єстина сест'ричка ма'нен'ка 'коло подуш'ок сп'ївайе // а йа л'ітом ни гу'л'ала л'і'рйачко соб'їрала іс / е / качки іс 'зуски се'ст'р'ї в по'душ'ки // і с та'р'їлкоу сто'їт' / кидайте 'рош'ї тод'ї о'д:ам по'душ'ку вам // мм / і од'їйало // о / і то_ж 'тоже ц'ї_ж у'же бо'їари / приг'ашон':і кидають' там коп'їй'ки чи шо // н'є! / н'є! / о'то 'викуп за подуш'ки се'ст'рички // с'к'їл'ки ска'зала / с'т'їл'ки долж'н'ї 'її і дат' //*

Після викупу бояри з криками та свистом забирають придане молоді, складають його на повозку й везуть наречену з приданим до жениха: *тод'ї вже н'єв'єсту заб'їрайут' // винос'ат' н'єв'єст'ї йак 'ран'че була ск'рин'а // бил гар'д ірон / а тут ск'рин'а // винос'ат' ту ск'рин'у / по'душ'ки / скла'дають' на п'їдводу // про'вод'ат' молод'у вже з'є хати // вже молод'у заб'їрайут' / н'єв'єсту // і во'на круж'ка обв'їу й'її староста / л'авний обв'їу // посади'ї й'її на п'їдводу вже // вже везут' до жени'ха / о'це та'кої / робл'ат' //*

У будинку молодого розпалюють вогнище, яке символізує очищення, збираються *«шма'лит' молод'у»* [9, с. 58]. Молоду жінку роздягають у кімнаті, де спатимуть молоді, свашка дає їй червоні нитки для того, щоб вона прикрасила шишку. Червоний колір вказує на чистоту дівчини. А тим часом всі гості гуляють досхочу.

У понеділок, в обід, у будинках батьків подружжя знову збираються гості. Батьки пригосають їх *гарячим вином* – кип'яченим вином з додаванням води, перцю і цукру [9, с. 61], смачною їжею, а гості дарують молодим подарунки: *а в понед'їлок у'же не'сут' подарки // мм / жен'їху й н'єв'єст'ї 'дар'ат' // хто шо 'має // 'ран'ше_ж 'було // в'є і'єторок у'же // той пуд о'зими дару'ва'є / той йаг'ничку дару'ва'є / той 'зусочку дару'ва'є // той / мм / да'руйут' тоб'ї ко'рову шо гре'бе сол'ому //* У цей день молодих також перев'язували матерією: *на 'трет'їй ден' це вже са'мо со'бойу / ма'тер'їйку при'носили // закидають' на же'н'їха / на о'це йак ми вдвох сиди'мо о'дин край ма'тер'її с'уди / а о'дин край на же'н'їха / о // і це вс'ї_вс'ї кидають' пере'в'їаску / кидають' на же'н'їха / н'єв'єсту // з'їа'жут' тут та'ко й'їх до 'места // ну он'ш'єто йа 'знайу / тод'ї / ну та'к і бу'ли йак іс' ста'р'ї тра'д'їц'її.*

Післявесільний етап – четвертий день, вівторок, має назву *кури, день курей* і проходить таким чином. У будинках молодих переодягаються дві кумедні пари: чоловіки у жіночий одяг, а жінки – в чоловічий. Переодягнених людей називають *циганами*, що пов'язано з їх подальшою функцією, адже з мішком вони ходять по домах весільних гостей і крадуть в них курей, з яких ввечері готують смачний борщ: *бори'ї ва'рили // бори'ї ва'рили напосл'єтку // кури соб'їрали по_сел'ї // е / хто гу'л'а'є на 'сва'б'ї // о /*

о'д'івайуц'а / мм // по_цїган'с'кі / о / їїзд'ат' соб'їрайут' кури // вар'ат' борш' у вечер'і / це вже на к'інц'і / с'ва'би //.

Цікаво, що цигани непомітно крали в господарів і якісь речі, зазвичай старе взуття, одяг або речі домашнього вжитку (сокиру, лопату та ін.). Увечері, після застілля, ці подарунки весело роздавали присутнім гостям: та соб'їрали // в'кого там об'ч'їш' :алку / в'кого там ло'пату // а то'д'і коли во'ни їїли кури / то їім ви'носили їак подарки // а во'ни / о'це_ж наше! / наше! // і ви'нос'ат' тому ло'пату / тому в'їдро / в'їник // а во'на / ой! / їа о'це ход'у шу'каїу // ход'у шу'каїу вже т'рет'їй ден' не можу сво'го в'їдра най'ти // там кро'ват' ста'ру дес' найш'ли / та це / забрали / да / да //.

У випадку, коли йшла заміж остання донька або одружували останнього сина, молоді мили ноги батькам: а їак у'же с'амий посл'едн'їй у бат'к'її чи дочка чи син // о / мийут' ноги же'н'їх і н'ев'еста / мм / бат'ков'ї ї мате'р'ї // са'довл'ат' їїх і мийут' їім ноги // а бат'ко ї мати там у'же на / вс'їх долж'н'ї там чи по поло'тенц'у в'ї ма'нен'кому чи / по пла'точку вс'їм гос'т'ам // да! / да! // накї'даїут' на пле'че // к'їнец' це вже // вс'їх / поод:а'ваї / поже'нїї //.

Пізно увечері, побажавши молодим та їх батькам здоров'я та щастя, гості розходились по домівках. Це був кінець весільного обряду.

Отже, як бачимо, весільна терміносистема говірки с. Шевченкове Кілійського району Одеської обл. має багато інтегральних елементів з іншими південнобессарабськими українськими говірками (скриня, бояри, дружки, головиця, виття гільця, шишка, короваїниці), разом з тим, зафіксовано й диференційні номінації (ходіння за рушниками, борона, праник, дружчина, шмаління молодої), що дозволяють конкретизувати генетичні складники цієї говірки або є результатом міжмовних та міждіалектних контактів (нанашка, нанашул, дзестри).

1. Колесников А. О. Морфологія українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / А. О. Колесников. – К., 2015. – 38 с.

2. Колесников А. О. Морфологія українських південнобессарабських говірок: генеза і динаміка : [монографія]; відп. ред. П. Ю. Гриценко. – Ізмаїл : «СМИЛ», 2015. – 676 с.

3. Колесников А. О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю / А. О. Колесников. – Ізмаїл : ІРБІС, 2016. – 168 с.

4. Мукан А. М. Українські наддунайські говірки. Фонетико-граматичні особливості : дис. ... кандидата філол. наук : 661 / Мукан Агафія Михайлівна. – Глухів, 1960. – 291 с.

5. Делюсто М. Українська наддунайська говірка: збірник діалектних текстів: [навч. посібник] / М. Делюсто. – Ізмаїл: СМІЛ, 2016. – 196 с.

6. Словник української мови / Білодід І. К. та ін. : [в 11 томах]. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

7. Буджак: историко-этнографические очерки народов юго-западных районов Одесщины. / Ред. А. И. Кисе, А. А. Пригарин, В. Н. Станко. – Одесса : PostScriptUm – СМІЛ, 2014. – 744 с.

8. Етимологічний словник української мови: в 7 т. – Т. 1. – К. : Наукова думка, 1982. – 634 с.

9. Смаль К. Просили батько, просили мати / К. Смаль, В. Шаргородська. – Чернівці : Зелена Буковина, 2005. – 144 с.

10. Магрицька І. Словник весільної лексики українських східнословобожанських говірок (Луганська область). – Луганськ : Знання, 2003. – 172 с.

11. Атлас української мови : в 3 т. – Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянина, Причорномор'я і суміжні землі. / ред. тому А. М. Залеський, І. Г. Матвіяс. – К. : Наук. думка, 2001. – 266 с.

12. Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. До IV Міжнародного з'їзду славістів / А. А. Москаленко. – Одеса : Вид-во Одеського пед. ун-ту, 1958. – 78 с.

13. Дроздовський В. П. Українські говірки Бессарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області): дис. ... кандидата філол. наук : 661 / Дроздовський Володимир Петрович. – Одеса, 1962. – Ч. II. Додатки – 244 с.

14. Словник українських говорів Одещини / гол. редактор О. І. Бондар. – Одеса, 2011. – 223 с.

Delyusto M. Wedding lexicon of the Ukrainian South-Bessarabia dialect

The Ukrainian resettlement Southern Bessarabia dialects represent considerable interest for linguistics, because of their functioning in multilingual and multidialectal area more than two hundred years. They also are an important source of observation of dialectal dynamics, language interference, principles of saving archaic and appearing of innovation phenomena. The article deals with the description of wedding ceremony in the Ukrainian dialects spoken in the villages of Southern Bessarabia. The author of this article illustrates a wedding lexicon of one of the Ukrainian dialects of this region on the basis of information of dialectal texts and of questionnaire for «Atlas of the Ukrainian dialects spread between the Danube and the Dniester rivers» with the aim to define more exactly the origin and the place in whole classification of investigating dialect.

The author describes this rite through the prism of dialectal texts gathered from different bearers of this steppe dialect. These texts have an essential advantage over other tools of preservation and ordering of linguistic evidence. It is considered that analysis of dialectal texts opens vistas for a more penetrating and diversified investigation of Southern Bessarabia dialect continuum. The main attention in the article is paid to the description of some components of the wedding ceremony, ritual acts, actions and wedding treats. The diagnostic patterns of wedding ceremony reflecting the cultural identity of dialectal continuum of this Ukrainian region are highlighted. Further investigation of rites and ritual acts nomination of Ukrainian dialects spread in the Southern Bessarabia will give the material for description of areal variation of regional lexis through the prism of traditional culture. Gathered patterns will become the basis of maps for «Multi-lingual atlas of dialects spread between the Danube and the Dniester rivers» which is the main result of scientific project of Izmil State University of Humanities «The description and mapping of the space between the Danube and the Dniester rivers – a new European model of conflict-free interaction of different system languages and dialects».

Key words: *the Ukrainian dialect, wedding ceremony, nomination, dialectal texts, Southern Bessarabia.*